

УДК 340.132.2:342.4(73+437.3+497.5)

КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАКОНИ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Наталія ПОПОВИЧ,

аспірант

Науково-дослідного інституту державного будівництва

та місцевого самоврядування

Національної академії правових наук України

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена аналізу поняття конституційного закону, виявленню подібних та відмінних ознак останнього в правових системах сучасності. Розглянуто розмежування режиму ухвалення поправки залежно від її змісту. Зауважено, що в низці країн «конституційний закон (акт)» широко і по-різному вживаний у правовій науці як на доктринальному, так і на законодавчому рівнях. У результаті проведеного дослідження встановлено, що зазначене поняття не завжди ідентичне й однозначне. Навіть у межах однієї країни поняттям «конституційний закон» може охоплюватися низка законів, які за предметом свого регулювання є різними.

Ключові слова: конституція, конституційний закон, органічний закон, поправка, перегляд.

CONSTITUTIONAL LAWS: COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS

Nataliia POPOVYCH,

Postgraduate Student

of the Research Institute of State Construction and Local Self-Government

of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine

SUMMARY

The article is devoted to the analysis of the concept of a constitutional law, the revealing of similar and different features of the latter in the legal systems of modern times. The distinction between the regime of approval of the amendment and the content of the law is considered. It is noted that in a number of countries, “constitutional law (act)” is widely and differently used in a legal science, both at doctrinal and legislative levels. As a result of the study, it has been found that the meaning of the concept is not always identical and unambiguous. Even within a single country, the concept of a “constitutional law” may include a number of laws that are different according to the subject of their regulation.

Key words: constitution, constitutional law, organic law, amendment, revision.

Постановка проблеми. Система законодавства європейських країн взагалі й України зокрема передбачає різний рівень співвідношення їхньої юридичної сили. Найвищими серед них вважаються конституційні, базові, основні, фундаментальні, органічні закони.

Розроблення питання змісту, особливостей та функціонального призначення конституційних законів актуальне в контексті пошуку оптимальної моделі структури законодавства України. Крім того, реформування Конституції України зумовлює особливу цікавість дослідників до цієї проблеми. Варто також зазначити, що в юридичній літературі України питання порівняльно-правового аналізу конституційних законів є мало дослідженим.

Стан дослідження. У сучасній правовій науці поняття «конституційний закон» досліджували, в історичному ракурсі також, такі вчені, як: Франсіс Дельпере, Бранко Смердел, Томаш Дубровскі, Д. Гараджаєв, В. Кириченко, Н. Пархоменко, О. Скрипнюк, А. Стрижак, В. Шаповал, Ю. Шемпученко, О. Ющик. Незважаючи на значний доробок, обрана тема залишається актуальною і потребує нових досліджень.

Метою та завданням статті є з'ясування стану наукової розробленості питань функціонального призначення конституційних законів через розкриття розуміння останніх в європейських та постсоціалістичних країнах.

Виклад основного матеріалу. Термін «конституційний закон (акт)» широко і по-різному вживаний у правовій науці. У XIX ст. у теорії і на практиці його нерідко використовували як синонім термінів «конституція» і «основний закон». І сьогодні

гідні відповідним терміном іноді офіційно позначають саму конституцію, хоча, звичайно, тимчасову [1, с. 119]. Бельгійський науковець Франсіс Дельпере вважає за краще казати простіше і точніше – «конституція»; і схильний до того, щоб покінчити з такою назвою аналізу та промови, як «конституційний закон», що приховує суперечності in terminis [2, с. 5].

Конституційними законами називають усі або більшу частину складників несистематизованих конституцій Австрійської Республіки та Канади. Конституційні закони наділені юридичними якостями конституції як Основного закону і мають найвищу силу [1, с. 119].

Особливістю законотворчості в Австрійській Республіці є й те, що її результатом може бути ухвалення окремих положень звичайних законів, спеціально позначених як конституційні положення (ст. 44 Конституції Австрійської Республіки). Конституційні закони і конституційні положення звичайних законів ухвалюють за однаковою процедурою, яка має відносно жорсткий характер. Прикладом звичайного закону, що містить конституційні положення, є Закон 1975 р. про політичні партії [3, с. 36].

Титул «конституційний» для закону означає підвищений захист від можливих майбутніх змін та запобігання перевіркам його щодо відповідності Конституції Конституційним Судом. Є практика, коли закон, який було визнано неконституційним Судом, просто ухвалюється парламентом ще раз із додатком «конституційний». Конституційні закони ухвалюються за умови присутності хоча б половини депутатів, з яких 2/3 проголосують «за». Законодавчі акти після цього

передаються в бундесрат. Останній має право висловити свої заперечення, після цього акт направляється на підпис до Федерального Президента [4].

Варто зазначити, що в колишній Чехословаччині конституційні закони доповнювали Конституцію, тоді як і сама вона називалася конституційним законом. Загалом, конституційний лад Чеської Республіки складається з кількох конституційних актів – Конституційного Закону № 1/1993, Збірки законів, Конституції Чеської Республіки та низки інших конституційних актів і поправок до них. Поняття конституційного ладу визначено в ст. 112 (1) Конституційного закону № 1/1993 Зб. «Конституція Чеської Республіки»: «Конституційний лад Чеської Республіки складається із цієї Конституції, Хартії основних прав та свобод, конституційних актів, ухвалених відповідно до цієї Конституції (наприклад, Конституційний закон № 347/1997 Зб. «Про створення вищих територіальних органів самоврядування»; Конституційний закон № 110/1998 Зб. «Про безпеку Чеської Республіки»; Конституційний закон № 515/2002 Зб. «Про референдум щодо вступу Чеської Республіки до Європейського Союзу») та конституційних актів Національних зборів Чехословацької Республіки, Федеральних зборів Чехословацької Соціалістичної Республіки та Чеської національної ради щодо визначення державних кордонів Чеської Республіки, а також конституційних актів Чеської національної ради, ухвалених після 6 червня 1992 р.» [5; 6].

У правовій системі Чеської Республіки конституційними законами визначені акти, якими вносяться зміни та доповнення до Конституції – п. 1 ст. 9 Конституції Чеської Республіки 1992 р. проголошено, що «Конституція може бути доповнена або змінена тільки конституційними законами» [6], за юридичною силою вони також об'єктивно не можуть відрізнятися від самого Основного закону.

Конституційна поправка може бути у формі окремого конституційного закону або зміни до чинного конституційного закону. У цих формах немає правової різниці [5].

Згідно з Конституцією Чеської Республіки, конституційний закон ухвалюється трьома п'ятими голосів від загального числа депутатів і трьома п'ятими голосів усіх присутніх сенаторів; палати чеського парламенту правомочні ухвалювати рішення, якщо на їх засіданні присутня принаймні третина їх членів. На конституційний закон не накладається вето президента. Конституційний суд Чеської Республіки не здійснює конституційного контролю над конституційними законами [5].

Конституційний закон слугує в основному для позначення документа, що містить проект, потім – результат дії, після якої відбувається перегляд конституції, тобто яка змінює, скасовує або доповнює деякі положення основного тексту закону. Він є найбільш явним проявом похідної конституційної влади. Якщо взяти до уваги його автора, предмет та умови його розроблення, то він, вочевидь, уникає будь-якого контролю на конституційність. Серед законів Французької Республіки варто зазначити такі, особливості яких полягає в тому, що вони містять «фундаментальні принципи», зокрема у сфері публічних прав (Фундаментальні принципи, визнані законами Республіки). Їхня наявність зазначена у вступній частині Конституції 1946 р., що цитується Конституцією 1958 р. Ці принципи мають конституційний характер; тому вони є «параметрами оцінки конституційності закону» (Хуан Руїз Манеро); вони є частиною того, що прийнято називати «блоком конституційності» [2, с. 7].

У французькому праві, наприклад, конституційний закон ухвалюється за процедурою, визначеною в ст. 89 Конституції. Ініціатива перегляду належить президенту Республіки за поданням прем'єр-міністра, а також членам парламенту. Обидва зібрання мають ухвалити проект або подання голосуванням в той самий строк. Перегляд є остаточним тільки в тому разі, якщо він затверджується референдумом (*infra*). Однак, якщо

йдеться про проект, то президент Республіки може дозволити собі відійти від процедури референдуму; у такому разі він покладає це на парламент, скликаний на конгрес; проект перегляду має бути ухвалений більшістю в розмірі трьох п'ятих кількості голосів [2, с. 7].

Через конституційні закони встановлені процедури для перегляду Конституції в Румунії та Республіці Молдова. Наприклад, у п. 2 ст. 72 Конституції Республіки Молдова 1994 р. та п. 2 ст. 72 Конституції Румунії 1991 р. визначено, що «конституційні закони – це закони щодо перегляду Конституції» [7; 8].

Конституційні закони, коли ухвалені, інтегруються з конституційним текстом, інколи існують формально поза межами цього тексту, у ролі додатка [3, с. 35]. Класичним прикладом зазначених законів є поправки до Конституції Сполучених Штатів Америки (далі – США), які не змінюють основного тексту Конституції, а викладаються після нього хронологічним порядком [9, с. 22]. Однак завжди поправки до Конституції і сама Конституція розглядаються як змістовне ціле. За своєю юридичною силою поправки не відрізняються від Основного закону [1, с. 119; 3, с. 35].

Розмежовують режим ухвалення поправки залежно від її змісту. Так, наприклад, в Австрійській Республіці та Швейцарській Конфедерації розрізняють «поправки» та «перегляд». Зміни більшого масштабу або складності потребують «перегляду», що є більш складним. У російській Конституції деякі зміни взагалі можуть бути ухвалені тільки шляхом ухвалення нової Конституції [10, с. 103].

Оригінальною здається практика щодо конституційного закону в Республіці Узбекистан, адже він виступає в ролі доповнення до Конституції і водночас передбачає внесення до неї змін. Так, згідно з положенням ч. 2 ст. 1 Конституційного закону Республіки Узбекистан «Про посилення ролі політичних партій в оновленні і подальшій демократизації державного управління і модернізації країни», який набув чинності 1 січня 2008 р., «цей Закон є підставою для внесення відповідних поправок до Конституції Республіки Узбекистан, а також змін і доповнень до чинного законодавства» [1, с. 119–120, 11].

В Азербайджанській Республіці (далі – АР) конституційними законами названі акти, якими доповнюють Конституцію. На відміну від змін до Конституції, що вносяться виключно за результатами референдуму і не називаються конституційними законами, доповнення до неї ухвалюються парламентом. Конституційні закони є «невід'ємною частиною Конституції Азербайджанської Республіки» (ст. 156 Конституції АР) [12]. Однак вони не повинні суперечити її основному тексту, що зумовлює субординацію цих актів конституції за чинністю [1, с. 119–120].

Доповнення до тексту Конституції Азербайджанської Республіки можуть вноситися шляхом ухвалення Міллі Меджлісом конституційних законів кваліфікованою більшістю голосів (95 голосами) на двох голосуваннях, причому проміжок між голосуваннями має становити не менше 6 місяців. За підсумками кожного голосування підтриманий кваліфікованою більшістю голосів депутатів конституційний закон підлягає передачі на підпис президенту. Конституційний закон набуває чинності після підписання його президентом АР за підсумками другого голосування в Міллі Меджлісі [13, с. 88]. За загальним правилом, глава держави не має права вето щодо конституційних законів. Водночас президент АР може не підписати зазначений закон, який тоді не набирає чинності [9, с. 23]. Ініціатори внесення доповнень до тексту Основного закону – президент або не менше 63 депутатів Міллі Меджлісу – обмежені в праві законодавчої ініціативи тим же колом питань, що й суб'єкти внесення змін до Конституції. Конституційний Суд АР не бере участі в процесі внесення доповнень до тексту Конституції.

У Конституцію АР 1995 р. зміни і доповнення вносилися тричі. Практика свідчить про те, що дотепер не вдавалося розмежувати доповнення і зміни до Конституції – кожного разу до тексту Основного закону вносили як зміни, так і доповнення. Проведено три загальнодержавні референдуми, 24 серпня 2002 р. (31 доповнення і зміна в ст. 22 Конституції), 18 березня 2009 р. (41 доповнення і зміна до 29 статей Конституції) [13, с. 88] і 26 вересня 2016 р. (доповнення і зміни до 29 статей) [12]. Зауважимо, що випадки внесення або тільки змін, або тільки доповнень до Основного закону є поодинокими [13, с. 89].

Шляхом ухвалення конституційного закону в АР затверджується поданий до парламенту президентом Статут територіальної автономії (називається Конституцією). В Італії статuti частини автономій затверджують шляхом ухвалення конституційних законів, а в Іспанії для затвердження статутів усіх територіальних автономій передбачене ухвалення органічних законів [1, с. 125].

Відповідно до п. 2 ст. 10 Закону Грузії «Про нормативні акти» (ухваленого 19 листопада 1996 р., зі змінами від 24 червня 2004 р. і 22 жовтня 2010 р.), конституційний закон Грузії ухвалюється в разі визначення державно-територіального устрою Грузії, у разі, передбаченому п. 3 ст. 2 Конституції Грузії, під час визначення статусу автономної республіки і в разі перегляду Конституції Грузії [14].

У конституційній системі Республіки Хорватія «конституційний закон» може позначати два різні види правових актів. По-перше, це означає закон, який повинен бути ухвалений відповідно до спеціальної процедури перегляду Конституції та має чинність вище за інші законодавчі акти. Прикладом такого акта є Конституційний закон про Конституційний Суд. Іншим прикладом мав стати Конституційний закон про імплементацію / введення в дію Конституції, який зазвичай супроводжує нові конституції. Проте у зв'язку з нагальністю, що виникла в результаті переговорів про вступ до Європейського Союзу, такі закони ухвалені більшістю голосів. Конституційний Суд виніс попередження про необхідність поважати ієрархію законодавства, але не вжив жодних подальших заходів [15, с. 196].

У ст. 15 Конституції Республіки Хорватія зазначено: «<...> Рівність та захист прав національних меншин регулюються Конституційним законом, який має бути ухвалений за процедурою, передбаченою для ухвалення органічних законів». За юридичною силою Конституційний закон «Про права національних меншин Республіки Хорватія» посідає проміжне місце між Конституцією й іншими органічними законами [15, с. 228].

У Республіці Македонія, Республіці Сербія, Республіці Словенія, Республіці Хорватія і Республіці Чорногорія конституційним законом названо акт, яким введено в дію Конституцію. Ухвалення такого акта було складником процесу ухвалення самої Конституції. Більшість його положень мають характер перехідних щодо Конституції, причому сам Основний закон перехідних положень не містить. У такий спосіб фактично вказується на відсутність у відповідного конституційного закону найвищої сили. Наприклад, у п. 1 ст. 133 Конституції Республіки Македонія 1991 р. зазначено, що «для введення Конституції в дію ухвалюється конституційний закон», у ст. 141 Конституції Республіки Хорватія 1990 р., у редакції 2000 р., встановлено, що «Конституція набуває чинності із дня її проголошення Хорватським собором, якщо конституційним законом про введення її в дію не передбачено іншого порядку застосування її окремих положень» [1, с. 120; 16].

Конституційним законом «Про Литовську державу» від 11 лютого 1991 р. та Конституційним законом про введення в дію «Основної Конституційної Хартії самостійності та незалежності Республіки Словенія» проголошено незалежність держав.

Із припису ст. 86 Конституції Республіки Словаччина 1992 р. випливає, що суб'єкт законотворчості (Національна Рада) у формі конституційного закону схвалює договір про вступ Республіки Словаччина до державного союзу з іншими державами, або про вихід із такого союзу, і відповідні акти підлягають наступному затвердженню на референдумі (ст. ст. 7, 93). Варто зауважити, що в п. 4 ст. 84 Конституції Республіки Словаччина 1992 р. зазначено, що «для ухвалення Конституції, внесення змін до Конституції, ухвалення конституційних законів <...> необхідна згода не менше трьох п'ятих голосів усіх депутатів», що свідчить про надання їм приблизно тотожної юридичної сили.

У Словаччині конституційні закони є критерієм конституційності інших нормативно-правових актів. «Конституційний Суд ухвалює рішення про відповідність: а) законів – Конституції, конституційним законам і міжнародним договорам <...>» (ч. 1 ст. 125 Конституції Республіки Словаччина) [17].

У Грузії, Італії, Казахстані, Киргизстані, Нікарагуа, Російській Федерації, Словаччині, Таджикистані, Чехії та низці країн конституційними законами офіційно названі нормативно-правові акти, ухвалення яких із питань, визначених у Конституції, передбачене самою Конституцією [1, с. 120].

Об'єкти регулювання, здійснюваного такими конституційними законами, є водночас об'єктами власне конституційного регулювання, адже вони позначені в Конституції. Відповідні конституційні закони слугують реалізації сполучених із ними конституційних приписів і забезпечують стабільність самої Конституції. Можна припустити, що ці акти за силою є нижчими щодо Конституції, але вищими щодо так званих звичайних законів. Проте таке припущення не має прямого підтвердження в конституційних текстах.

Майже правилом щодо ухвалення конституційних законів є вимога кваліфікованої більшості (зазвичай у дві третини) від загального складу парламенту. Однак лише тоді, коли ця вимога пов'язана із власне конституційним регулюванням, вона засвідчує найвищу силу таких актів. З іншого боку, у низці країн вимога кваліфікованої більшості стосується інших законів, офіційно не визначених як конституційні і навпаки. У першому разі вона лише підтверджує значущість відповідних об'єктів правового регулювання. Питання про вищу чинність таких законів порівняно з іншими «звичайними» законами зазвичай не постає.

У ч. 3 ст. 69 Конституції Литовської Республіки 1992 р. проголошено, що «конституційні закони Литовської Республіки ухвалюються, якщо за них проголосувало більше половини всіх членів Сейму, а зміни в них вносяться більшістю не менше ніж у три п'ятих голосів членів Сейму. Перелік конституційних законів встановлюється Сеймом більшістю в три п'ятих голосів членів Сейму» [18]. Отже, у Литві для ухвалення конституційних законів потрібна абсолютна більшість голосів, а для їх зміни – кваліфікована більшість у 3/5 складу парламенту. Перелік конституційних законів встановлюється парламентом та рішенням, ухваленим відповідною кваліфікованою більшістю. Така характеристика конституційних законів є близькою до поняття органічних законів, відомого державно-правовій теорії і практиці низки країн [3, с. 37].

Свої особливості має поняття «конституційний закон» і в Російській Федерації (далі – РФ). Ознаки конституційного закону та його регулювання на федеральному рівні і рівні республік (суб'єктів федерації) не збігаються, наявні відмінності й за процедурою ухвалення. У результаті аналізу законодавство республік у складі РФ (в яких передбачено конституційний закон) можна зробити висновок, що конституційний закон передбачений або для внесення змін, доповнень і поправок до республіканської конституції, або тільки для розроблення та конкретизації конституційних положень, або ще і для закріплення деяких конституційно-правових інститутів. Федеральні конституційні закони не вносять поправок до Конституції РФ,

не включені до Конституції, утворюють самостійний пласт правових норм, є підконституційними актами; ухвалюються з питань, передбачених Конституцією РФ (ст. 108 Конституції РФ) [19, с. 198–200]. Низка науковців на доктринальному, теоретичному рівні зауважують, що «федеральні конституційні закони в системі нормативних правових актів РФ являють собою практичне вираження органічних законів» [20, с. 18].

Органічні закони, на відміну від конституційних законів, не змінюють основних конституційних принципів, ухвалюються за прямим приписом Конституції, на основі бланкетних (тобто відсилочних) норм Конституції та зазвичай регулюють який-небудь інститут конституційного права загалом. Зазвичай конституції передбачають ухвалення органічних законів із питань статусу вищих органів виконавчої і судової влади, виборчої системи, громадянства, організації та діяльності політичних партій, режиму надзвичайного стану тощо.

За спільних загальних ознак органічні закони в різних країнах називаються по-різному. Термін «органічний закон» вживається в Іспанії, Молдові, Португалії, Румунії, Франції, Хорватії й інших країнах із романо-германською моделлю правових систем [9]. Наприклад, у Конституції Республіки Чилі вжито термін «конституційний органічний закон» [21].

В Італії, Казахстані, Литві, Туркменістані, Швейцарії та багатьох інших країнах такі закони називаються конституційними. У Бельгії вони називаються спеціальними законами [2, с. 13], у Бразилії – додатковими (до Конституції) законами, у Колумбії – статутними, в Угорщині – кардинальними, а в Азербайджані, Естонії та низці інших країн органічні закони взагалі не мають особливої назви і відрізняються від звичайних законів тільки за процедурою їх ухвалення [9, с. 23].

Поняття органічних законів відоме також юридичній теорії та практиці США. Але тут воно має інше значення. У США опублікований звіт законів, який є інкорпорацією федеральних законодавчих актів. Однак інкорпорації не піддані Конституція від 17 вересня 1787 р. і низка політико-правових актів, що передували їй: Декларація незалежності від 4 липня 1776 р., Статті Конфедерації від 15 листопада 1777 р. і Акт про Північно-Західні території від 13 липня 1787 р. Всі вони розміщені в розділі «Органічні закони США» [3, с. 38–39].

Висновки. В юридичній теорії та практиці окремих країн, крім конституційних законів, що замінюють, змінюють та доповнюють основний закон, виділяють також інші конституційні закони. Останні не є частиною Основного закону і пов'язані з ним лише за змістом.

Порядок ухвалення конституційних законів і набуття ними чинності характеризується низкою особливостей. Відмінною від «звичайної», законодавчої є процедура їх ухвалення парламентом. Зазвичай глава держави не має права вето щодо конституційних законів, чим підтверджується їхня особлива юридична природа та (або) згадувана сполученість із конституцією. Водночас в Азербайджані президент може не підписати конституційний закон, унаслідок чого останній не набуває чинності. У Румунії всі схвалені парламентом конституційні закони затверджуються на референдумі, а в Словаччині на референдум виносять відповідний акт про вступ до союзу з іншими державами або про вихід з такого союзу.

Проте назва «конституційний закон» поширена в усіх правових системах [2, с. 5–6]. Однак варто зауважити, що значення терміна різняться. Навіть у межах однієї країни поняттям «конституційний закон» може охоплюватися низка законів, які за предметом свого регулювання є різними [1, с. 119].

Список використаної літератури:

1. Шемшученко Ю., Пархоменко Н., Скрипнюк О., Ющик О. Джерела конституційного права України: монографія. Київ: Наукова думка, 2010. 709 с.

2. Дельпере Франсіс. Визначення та значення законів. URL: <https://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/DG/>

Rada%20for%20Europe/paper%20meaning%20of%20law%20UA.pdf.

3. Шаповал В. Конституційне право зарубіжних країн. 4-е стереотипне вид. Київ: АртЕк, 2001. 264 с.

4. Ворошило М. Загальні риси державного механізму Австрії. Сторінка at. 2016. 3 квітня. URL: <http://storinka.at/korysna-informatsiya/pravovi-pytannya/zagalni-risy-derzhavnogo-mehanizmu-avstriyi/>.

5. Dumbrovsky Tomas. Constitutional Change Through Euro Crisis Law: “Czech Republic”. URL: <http://eurocrisislaw.eu/czech-republic/>.

6. Ústava České republiky ze dne 16. prosince 1992. URL: <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>.

7. Constituția României din 21 noiembrie 1991. URL: <http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=339>.

8. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. URL: http://lex.justice.md/document_rom.php?id=44B9F30E:7AC17731.

9. Кириченко В., Куракін О. Порівняльне конституційне право: модульний курс: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 256 с.

10. Таран Д. Жорсткість конституції як умова забезпечення її захисту. Право і суспільство. 2015. № 6 (2). С. 30–35.

11. Об усилении роли политических партий в обновлении и дальнейшей демократизации государственного управления и модернизации страны: Конституционный закон Республики Узбекистан № ЗРУ-88 от 11 апреля 2007 г. URL: <http://lex.uz/docs/1164598>.

12. Конституция Азербайджанской Республики 1995 г. URL: <https://static2.president.az/media/W1siZiIsIjIwMTg0MDMvMDk0Y3dodDN2dzF0X0t0vbnN0dXRpc3lhX1JlVUy5wZGYiXV0?sha=83f38924a4086483>.

13. Гараджасв Д. До питання про зміни та доповнення до Конституції: досвід Азербайджанської Республіки. Правничий часопис Донецького університету. 2015. № № 1–2. С. 84–90.

14. О нормативных актах: Закон Грузии. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/download/90052/13/ru/pdf>.

15. Smerdel Branko. Republic of Croatia, in: Constitutional Law of the EU Member States (L. Besselink; P. Bovend Eert; H. Broeksteeg; R. De Lange; W. Voermans eds.). Kluwer, 2014. 193–246

16. The Constitution of the Republic of Croatia, Novi informator, Zagreb, 2010

17. Ústava Slovenskej Republiky. URL: <https://www.prezident.sk/upload-files/20522.pdf>.

18. Lithuania's Constitution of 1992 with Amendments. URL: https://www.constituteproject.org/constitution/Lithuania_2006.pdf?lang=en.

19. Сафина С. Конституционный закон в Российской Федерации: понятие и предмет регулирования. Государство и право. 2015. № 7. С. 196–201.

20. Васильев Д. Юридическая природа органических законов: монография. Ярославль: МУБиНТ, 2006. 151 с. С. 18–19.

21. Political Constitution of the Republic of Chile 1980 as codified by Supreme Decree № 100 of 17 September 2005 as amended to Law no. 20.870 of 9 November 2015. Buffalo, New York: William S. Hein & Co., Inc., 2015.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Попович Наталія Василівна – аспірант Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Національної академії правових наук України

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Popovych Nataliia Vasylivna – Postgraduate Student of the Research Institute of State Construction and Local Self-Government of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine

n1popovych@gmail.com